

8

ระบบการศึกษากับการแก้ปัญหาสังคม

Educational System and Social Problem Solving

พีรเดช อนันตนาถรัตน์

Peradech Anantanarat

ระบบการศึกษากับการแก้ปัญหาสังคม Educational System and Social Problem Solving

พีรเดช อนันตนาถรัตน์¹

Peradech Anantanatarat

¹ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพฯ 10220 ประเทศไทย
e-mail : peradech.ana@gmail.com

Faculty of Liberal Arts, Krirk University, Bangkok 10220, Thailand
e-mail : peradech.ana@gmail.com

Received : September 11, 2020 Revised : November 23, 2020 Accepted : December 2, 2020

บทคัดย่อ

สาเหตุหลักที่เป็น “ปัญหาสังคม” ในทุกวันนี้ ล้วนมาจาก “คน” ทั้งสิ้น ซึ่งการจะลดปัญหาสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้นจะต้องมาจากการพัฒนาคนที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของสังคม ซึ่ง “การศึกษา” เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคน

แม้ว่าประเทศไทยมีการปฏิรูปและพัฒนาาระบบการศึกษามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 แต่เหตุใดการพัฒนาคนในชาติยังไม่มีความสำเร็จอย่างเพียงพอ ซึ่งสะท้อนจากปัญหาสังคมแบบเดิมที่ยังคงอยู่ แน่แน่นอนว่าคนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่าง ทั้งความเข้าใจ ความเชื่อ และทัศนคติ ที่ถูกปลูกฝังมาต่างกัน ดังนั้นการจัดระบบการศึกษาต้องดำเนินการให้มีความชัดเจนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถพัฒนาคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลทางบวกและลดปัญหาสังคมในชาติได้อย่างแน่นอน

บทความนี้เป็นกรนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาสังคม โดยอิงจากบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม ภายใต้มุมมองของผู้เขียน
คำสำคัญ : ปัญหาสังคม; การพัฒนาคน; ระบบการศึกษา

Abstract

One of the main reasons for the “Social Problem” today comes from the “people.” In order to concretely reduce the social problems, the development of people as a crucial component of society, where “education” is a major factor in terms of the development of people needed to be taken into account.

Although Thailand has been reforming and developing the education system since the reign of King Rama V, but the development of people in the nation has not been adequately progressed. As a result, the social problems have been going on. Of course, each person is different in understanding, beliefs, and attitudes, which are cultivated differently. Therefore, the organization of the education system must be clear, serious, and continuous. In order to be able to develop people effectively, this will certainly have a positive effect and reduce the social problems of the nation.

This article presents solutions to social problems. Based on various contexts involved in education both directly and indirectly under the author’s point of view.

Keywords : Social Problem; Human Development; Educational System

บทนำ

กล่าวได้ว่า การแก้ปัญหาสังคมของประเทศกับการพัฒนาคน เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ นโยบายและแผนงาน-โครงการของชาติที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย โดยปัจจุบันมีการกำหนดไว้ในแผนการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) แผนปฏิบัติการราชการรายปี (พ.ศ.2563) ของกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รวมถึงแผนงานของหน่วยงานอื่นของรัฐ ซึ่งหลัก ๆ

ก็เน้นปัญหาที่สังคมเผชิญอยู่ เช่น ยาเสพติด ความแตกแยก การทะเลาะเบาะแว้ง (ยกพวกตีกัน) อาชญากรรม การล่องละเมิดทางเพศ เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกาะเกี่ยวสังคมไทยมาเนิ่นนาน มีองค์ประกอบมากมายและหลายเรื่องก็หยั่งรากลึกเกี่ยวพันกับระบบต่าง ๆ ในสังคมจนมีความซับซ้อนยากแก่การแก้ไข อย่างไรก็ตาม หากสามารถดำเนินการแก้ไขจัดการได้ถูกต้อง ลงไปถึงต้นตอและรากเหง้าของปัญหาโดยเฉพาะระบบการศึกษาได้อย่างเหมาะสมแล้ว ปัญหาของสังคมจะลดลงไปได้อย่างมาก ซึ่งจะส่งผลทางบวกต่อประเด็นสำคัญอื่น ๆ ในการพัฒนาประเทศ ให้เกิดความมั่นคงได้อย่างยั่งยืน

“คน” ต้นตอและรากเหง้าของปัญหาสังคม

“คน” หรือ “มนุษย์” เป็นสัตว์สังคม โดยพื้นฐานทางธรรมชาติต้องอยู่กันเป็นกลุ่ม ต้องการมีพวกพ้อง ต้องการการยอมรับ ต้องการความสุขความสบาย ความปลอดภัย ซึ่งก็เหมือนกับสัตว์สังคมทั่วไป แต่ด้วยสติปัญญาที่มีอยู่ ทำให้คนสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมและความเจริญจนเกินกว่าสัตว์สังคมใดจะทำได้ และด้วยสัญชาตญาณในการเอาตัวรอดที่ติดตัวมา รวมถึงการเห็นแก่ตัว รักความสบาย อยากมี อยากดี อยากได้ จึงเกิดการแก่งแย่งให้ได้มาซึ่งอำนาจและสิ่งที่ปรารถนา โดยยอมทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องแม้จะมีกรอบและกติกากำหนดไว้ก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ด้วยคุณสมบัติพิเศษของคนในการเรียนรู้ได้ดี หากมีการชี้นำอบรม สั่งสอน และการปลูกฝังความรู้และทัศนคติที่ถูกต้อง เหมาะสม ร่วมกับประสบการณ์ของชีวิต ก็สามารถหล่อหลอมกล่อมเกล่าให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ ลดสัญชาตญาณที่ไม่เหมาะสมและสร้างสำนึกที่ดี ให้มีจิตใจที่เอื้อเพื่อแผ้ว มีจิตสาธารณะต่อเพื่อนมนุษย์ ให้เกิดสังคมที่ดีงาม

การหล่อหลอมกล่อมเกล่า ให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัย “การศึกษา” เป็นหลัก ซึ่งการศึกษานั้น ไม่ว่าจะเส้นทางตรงหรือทางอ้อม จากในระบบหรือนอกระบบ จากครอบครัว โรงเรียน เพื่อน คนใกล้ชิด และใครก็ตามที่เกี่ยวข้อง หรือแม้กระทั่งข้อมูลข่าวสารที่อยู่รอบตัว ในรูปแบบออนไลน์หรือออฟไลน์ รวมถึงจากประสบการณ์ของตนเอง ล้วนมีส่วนในการ สร้างทัศนคติ อุดมคติ ทัศนคติ และแนวคิดของคนทั้งสิ้น ซึ่งจะสะท้อนด้วยพฤติกรรมที่แสดงออกมา

“การศึกษา” พื้นฐานของการบ่มเพาะคน

ปัจจุบันประเทศไทยมีการกำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ 15 ปี (ราชกิจจานุเบกษา, 2559) และกำหนดภาคบังคับไว้ 9 ปี (ราชกิจจานุเบกษา, 2545) ซึ่งตามหลักการและข้อกฎหมายประชาชนคนไทยทุกคนต้องอยู่ในระบบการศึกษา โดยเรียนจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นอย่างน้อย แต่ในความเป็นจริงยังมีคนอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่สามารถเรียนได้ครบตามเกณฑ์หรือไม่มีโอกาสที่จะเข้าเรียนหนังสือในระบบได้เลย ซึ่งเป็นปัญหาที่หมักหมมมาเนิ่นนานในทุกยุคสมัย แม้ว่าจะมีการปฏิรูประบบการศึกษามาหลายครั้งอย่างต่อเนื่องก็ตาม โดยวิวัฒนาการของการศึกษาไทยที่ผ่านมามีสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ช่วง (ประไพ เอกอุ่น, 2542 : 75) ดังนี้

- 1) การศึกษาของไทยสมัยโบราณ (พ.ศ.1781-2411)
- 2) การศึกษาของไทยสมัยปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ.2412-2474)
- 3) การศึกษาของไทยสมัยการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญระยะแรก (พ.ศ.2475-2491)
- 4) การศึกษาไทยสมัยพัฒนาการศึกษา (พ.ศ.2492-2534)
- 5) การศึกษาสมัยปัจจุบัน (พ.ศ.2535-ปัจจุบัน)

พัฒนาการด้านการศึกษาของไทย มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ฯ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พระปิยมหาราช) รัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2411-2453 โดยได้มีการสร้างสรรค์และพัฒนาระบบการศึกษาขึ้นอย่างมาก เช่น การจัดตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง การเรียบเรียงแบบเรียนหลวงชุดมูลบทบรรพกิจ การจัดตั้งกระทรวงธรรมการ การตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูหญิง เป็นต้น ซึ่งนับว่าเป็นการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญและเป็นรากฐานของการจัดการศึกษาของไทยมาจนถึงทุกวันนี้ โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาคุณภาพของประชาชนคนไทย

โดยในช่วงหลังที่ผ่านมาก็มีการปฏิรูปการศึกษาอีกหลายครั้ง มีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านทางการศึกษา ทั้งกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและ

นวัตกรรม ซึ่งมีการดำเนินโครงการและแผนงานมากมายและได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชน แต่เหตุใดปัญหาประชาชนส่วนใหญ่ในชาติก็ยังไม่ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมเพียงพอ ยังขาดการเรียนรู้ที่มีศักยภาพ รวมถึงยังขาดความเท่าเทียมทางการศึกษา ปัญหาสังคมที่เกิดจากคุณภาพการศึกษาที่ยังคงอยู่และนับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น

จากผลการศึกษา พบว่า การเรียนรู้ของคนไทยยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างและคุณภาพอยู่มาก เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการที่ล่าช้า ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากลักษณะของหลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป และวิธีการเรียนการสอนที่ไม่ส่งเสริมต่อการพัฒนาการทางความคิด รวมถึงปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ทั้งศักยภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว รายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ ความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยีในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลสำหรับการเรียนรู้ต่างๆ ซึ่งทำให้การพัฒนาคนไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อ “คุณภาพ” ของคนในชาติ และนำไปสู่ “ปัญหาสังคม” ที่แก้ไขไม่จบ

ที่ผ่านมาภาครัฐมีการปรับหลักสูตรตามแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมาเป็นระยะ แต่ก็ยังมีข้อถกเถียงกันมากในการจัดวางหลักสูตรที่เหมาะสม โดยเฉพาะวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ซึ่งเป็นวิชาสำคัญในการสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กให้รู้จักบทบาทหน้าที่ในสังคม แต่ที่ผ่านมาวิชาดังกล่าวกลับถูกลดความสำคัญลงไปไม่อยู่ในรูปรายวิชา แม้ปัจจุบันวิชาหน้าที่พลเมืองจะกลับมาเป็นรายวิชาเพิ่มเติม (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2557) แล้วก็ตาม แต่หากจะให้ได้ผลในเชิงสัมฤทธิ์และเป็นการตอกย้ำถึงความสำคัญก็ควรที่จะแทรกเนื้อหาด้านบทบาทหน้าที่และศีลธรรมไปในทุกวิชาแกนที่ต้องศึกษาขั้นพื้นฐานของทุกระดับชั้น และต้องปรับเนื้อหาทุกรายวิชาให้เข้ากับบริบทของสภาพปัจจุบันด้วย

อย่างไรก็ตามวิธีการเรียนการสอนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่วนใหญ่ยังยึดอยู่กับการท่องจำ มากกว่าความเข้าใจในแก่นเนื้อหาของวิชา รวมถึงขาดการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ให้กับผู้เรียนอย่างจริงจัง ซึ่งอาจมาจากพื้นฐานความรู้และความพร้อมของผู้สอนที่ต้องมีทั้งความรู้และคุณธรรม มีจิตสาธารณะในการเป็นผู้ให้ มีความสามารถในการถ่ายทอดและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กได้ ซึ่งในปัจจุบันหลักสูตรการผลิตครูเน้นไปที่เนื้อหาการเป็นครูมากกว่าเนื้อหาวิชาที่สอน

รวมถึงระบบประเมินครูที่ไม่ได้อิงกับผลการเรียนของเด็ก (วิลาสินี วัฒนมงคล, 2561 : 431-432)

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสสายพันธุ์ใหม่ COVID-19 การเรียนผ่านระบบออนไลน์จากเดิมที่เป็นการศึกษาทางเลือกกลายเป็นสิ่งจำเป็นและถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามด้วยโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ยังไม่ครอบคลุมเชื่อมโยงในทุกพื้นที่ รวมถึงอุปกรณ์ปลายทางของผู้รับการศึกษายังไม่ครบถ้วนด้วยสถานภาพทางเศรษฐกิจทำให้เด็กจำนวนมากมีข้อจำกัดในการเข้าถึงการเรียนในระบบออนไลน์ ซึ่งเป็นปัญหาที่กระทบโดยตรงต่อระบบการศึกษาของไทย

โดยข้อมูลจากรายงานตัวชี้วัด ITU 2561 ไตรมาสที่ 4 สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2561 : 18) ระบุว่า ครูวีเรียนที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มีคอมพิวเตอร์ในเขตเทศบาล ร้อยละ 30.2 นอกเขตเทศบาล ร้อยละ 14.6 ส่วนครูวีเรียนที่ไม่มีเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี มีคอมพิวเตอร์ในเขตเทศบาล ร้อยละ 23.5 นอกเขตเทศบาล ร้อยละ 10.5 ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงข้อมูลและการเรียนรู้ในยุคประเทศไทย 4.0 ซึ่งตอกย้ำความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเด็กไทย

อัตราการคงอยู่ของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้าศึกษาชั้น ป.1 ปีการศึกษา 2548 ถึงระดับอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2560

ป.1 (2548)	100.0
ป.2 (2549)	97.3
ป.3 (2550)	97.2
ป.4 (2551)	96.9
ป.5 (2552)	95.6
ป.6 (2553)	95.5
ม.1 (2554)	93.6
ม.2 (2555)	89.4
ม.3 (2556)	86.8
ม.4/ปวช.1 (2557)	76.3
ม.5/ปวช.2 (2558)	68.9
ม.6/ปวช.3 (2559)	68.8
อุดมศึกษา ปี 1 (2560)	70.3

รูปที่ 1 อัตราการคงอยู่ของนักเรียนในระบบการศึกษา
(สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561 : 18)

รูปที่ 1 (สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2559-2560, 2561 : 11) จะเห็นว่า ขณะที่อัตราการคงอยู่ของนักเรียนตั้งแต่เริ่มจาก ป.1 ปีการศึกษา 2548 ถึงระดับอุดมศึกษา ปี 1 ปีการศึกษา 2560 คงเหลือเพียง ร้อยละ 70.3 หมายถึง มีเด็กจำนวนมากขาดการศึกษาอย่างต่อเนื่องในระบบ โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี หรือกระทั่งการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี

นอกจากนี้ ข้อมูลสถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2559 ถึง 2560 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ รายงานว่า เด็กไทยที่เข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานตอนอายุ 6 ปี มีเพียงร้อยละ 66 หรือประมาณ 507,500 คน และร้อยละ 44 หรือประมาณ 258,000 คน กำลังศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งจะเห็นว่าสัดส่วนของเด็กทั้งสองกลุ่มซึ่งเป็นกลุ่มเริ่มรับการศึกษา มีค่าเฉลี่ยเพียงร้อยละ 50 เท่านั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องต้องมีการจัดทำมาตรการรองรับและแก้ไขอย่างเร่งด่วน

แม้ว่าแผนการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) จะเป็นแผนการดำเนินการที่มีความชัดเจน มีเป้าหมายในการพัฒนาและยกระดับคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีคุณภาพ ครอบคลุมตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยมีแผนการพัฒนาเริ่มตั้งแต่ช่วงตั้งครรภ์ไปจนถึงผู้สูงวัย และรัฐบาลก็มีการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง (สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2559-2560, 2561 : 13) โดยในปี 2561 มีการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษา ร้อยละ 3.3 ของ GDP ซึ่งเป็นยอดเกือบร้อยละ 20 ของงบประมาณค่าใช้จ่ายทั้งหมดของประเทศ แต่การกระจายงบประมาณยังขาดประสิทธิภาพที่ตีพ้อ โดยเป็นความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสและคุณภาพ เด็กได้รับเงินอุดหนุนเท่ากันในขณะที่มีฐานะต่างกัน ทำให้เด็กที่ยากจนส่วนใหญ่จึงไม่สามารถเรียนต่อได้ในระบบ

รูปที่ 2 เปรียบเทียบงบประมาณการศึกษาต่อ GDP ของประเทศ
ที่มา : สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา 2559-2560
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ในความเป็นจริง การศึกษาแรกเริ่มของคนนั้นไม่ได้มาจากสถาบันการศึกษา แต่มาจากสถาบัน “ครอบครัว” ที่ไม่มีอาจารย์ใหญ่ ไม่มีหลักสูตรการสอน ไม่มีตารางเรียน และไม่มีการสอบ แต่สถาบันนี้มีความสำคัญในการให้ความรู้ ปลูกฝัง ค่านิยม ทักษะคิด และวิถีคิด รวมถึงรูปแบบการใช้ชีวิตโดยมีตัวอย่างจากการเป็นต้นแบบ ตั้งแต่เด็กจนโตและเป็นสถาบันที่ดูแลอย่างใกล้ชิด ด้วยความรัก ความอบอุ่นจึงเป็นสถาบันที่มีบทบาทที่สุดในการพัฒนาคน

สถาบันครอบครัว จุดเริ่มต้นของการศึกษา

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2537 : 15) ได้กล่าว ว่า ครอบครัว หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกัน ทางอารมณ์และจิตใจมีการ ดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งพึ่งพิงกันทางสังคมเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กันทาง กฎหมายและทางสายโลหิต สถาบันครอบครัว เป็นสังคมขนาดเล็กที่สุดที่เป็นพื้นฐาน สำคัญของทุกสถาบันทางสังคม โดยเป็นแม่หลอม (Mold) ของสมาชิกใน ครอบครัว วัฒนธรรมของครอบครัวจะถูกปลูกฝังจนเป็นตัวตนของสมาชิกที่อยู่ใน ครอบครัวนั้น ๆ ในอดีตครอบครัวไทยเป็นครอบครัวขนาดใหญ่ เรียกว่า ครอบครัว

ขยายที่ประกอบด้วยเครือญาติตั้งแต่ 3 ชั่วคนขึ้นไป มีลำดับอาวุโสที่ชัดเจน (Seniority) การตัดสินใจใด ๆ ในครอบครัวจะเป็นไปแบบบนลงล่าง (Top Down) ผู้อาวุโสสูงสุดจะเป็นผู้มีอำนาจและเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งจะเป็นผู้ดูแลสมาชิกทุกคน โดยมีการแบ่งหน้าที่ค่อนข้างชัดเจนระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ทั้งนี้หน้าที่หลักของพ่อจะรับผิดชอบเรื่องการหารายได้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้าน ส่วนแม่จะทำหน้าที่ด้านการจัดการภายในบ้านในเรื่องอาหาร ความสะอาดบ้าน และความสะดวกสบายต่าง ๆ โดยทั้งพ่อและแม่จะช่วยกันในการอบรมสั่งสอนลูก ซึ่งอาจมีปู่ ย่า ตา ยาย ช่วยดูแลด้วย

โดยเด็กก็จะได้เรียนรู้ ซึมซับ และรับการถ่ายทอดวิถีการดำเนินชีวิตและประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่นแล้วนำมาประยุกต์กับสภาพแวดล้อมของตนเอง อย่างไรก็ตามเด็กจะเห็นและศึกษาต้นแบบจากผู้ที่อยู่ในครอบครัวเป็นหลัก ครอบครัวที่มีการอบรมจะยิ่งทำให้การหล่อหลอมกลมกล่อมเกลียดดียิ่งขึ้น เด็กจะกล้าที่จะซักถามกล้าแสดงความคิดเห็น ในทางตรงข้ามหากครอบครัวใดที่มีปัญหาภายใน มีความขัดแย้งสูง ก็ส่งผลโดยตรงต่อเด็กเหล่านั้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบทของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อรูปแบบและลักษณะของครอบครัวทั้งในเชิงโครงสร้างและพฤติกรรม ครอบครัวในสังคมไทยได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ.2539 และ พ.ศ.2560 (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2562) พบว่า ครัวเรือนคนเดียวและครัวเรือน 2 คน มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยครัวเรือนคนเดียวใน พ.ศ.2539 จากร้อยละ 8.8 ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20.5 ในปี พ.ศ.2560 หรือเพิ่มขึ้นราว 2.3 เท่าตัว สำหรับครัวเรือน 2 คนนั้น มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยในปี พ.ศ.2539 ร้อยละ 15.9 เพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 27.3 ในช่วงเวลาเดียวกัน หรือเพิ่มขึ้นราวร้อยละ 1.7 ขณะที่ครัวเรือนขนาดใหญ่ หรือครัวเรือนที่มีขนาด 3 คนขึ้นไป กลับพบว่ามีสัดส่วนลดลงอย่างชัดเจน โดยใน พ.ศ.2539 มี ร้อยละ 75.3 ลดเหลือ ร้อยละ 52.3 ใน พ.ศ.2560 หรือลดลงร้อยละ 23 โดยบุคคลเมื่อแต่งงานก็จะมีการแยกออกมาตั้งครอบครัวใหม่ ที่มีแค่ พ่อ แม่ และลูก ซึ่งทั้งพ่อและแม่ก็ต้องออกไปทำงานเพื่อช่วยกันหารายได้มาจุนเจือครอบครัว กลับถึงบ้านก็พักผ่อน

อ่อนเพลีย เวลาที่อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากันก็จะลดน้อยลง ความใกล้ชิดของครอบครัวจะลดลงเรื่อย ๆ การอบรมสั่งสอนแทบจะไม่เกิดขึ้น ลูกจะหาต้นแบบและข้อมูลด้วยตัวเองทั้งจากเพื่อนและสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ ที่เป็นส่วนสำคัญของการศึกษาในชีวิตของเด็กยุคใหม่และมีอิทธิพลอย่างสูงต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

จากการประชุมทางวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 15 “ประชากรและสังคม 2562” เรื่อง “ครอบครัวไทย..สะท้อนอะไรในสังคม” เมื่อวันที่ 1 ก.ค. 2562 จัดโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (มม) ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่ง ดร.สุปรีดา อดุลยานนท์ ผู้จัดการ สสส. กล่าวว่า “การจะทำให้ครอบครัวเข้มแข็งได้นั้น ต้องมี 5 หลักสำคัญคือ

- 1) สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว
- 2) บทบาทหน้าที่ของพ่อ แม่ ลูก ญาติพี่น้อง ที่ต้องปฏิบัติต่อกันและกันได้อย่างเหมาะสม
- 3) เป็นครอบครัวที่พึ่งตนเองได้ ตั้งแต่ด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ และข้อมูลข่าวสารที่พึงรู้พึงจะได้รับ
- 4) มีทุนในสังคม ได้รับสวัสดิการต่างๆ ที่จะช่วยลดดูแลครอบครัว และ
- 5) ครอบครัวต้องสามารถเผชิญกับความเสี่ยงต่าง ๆ ในภาวะยากลำบากได้ พ่อแม่...หัวใจหลักที่จำเป็นต่อการศึกษา

การศึกษาในสถาบันครอบครัว เป็นการศึกษาที่ไม่เป็นทางการและเป็นการสอนทางอ้อมจากสิ่งที่พ่อแม่ปฏิบัติต่อลูกในชีวิตประจำวัน ซึ่งทุกคนรับรู้ดีว่า พ่อและแม่คือครูคนแรกของลูก และคือบุคคลที่มีอิทธิพลที่สุดในสถาบันครอบครัว เป็นต้นแบบของเด็กตั้งแต่เกิดจนโต สิ่งที่พ่อแม่กระทำและสั่งสอนจะมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของลูกในการดำรงตนในสังคม

การพัฒนาทางการศึกษาของลูก จะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดก็มาจก บทบาทและหน้าที่ของพ่อและแม่ โดยสรุปได้ ดังนี้

- 1) การให้ความรู้ เวลา ความรัก ความเมตตาเอื้ออาทรต่อลูก
- ปัจจุบันพ่อแม่จะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน จะด้วยสภาวะเศรษฐกิจหรือ

สถานภาพทางสังคมหรืออื่นใดก็ตาม กอปรกับลูกเองก็ต้องไปเรียนหนังสือ ทำให้เวลาที่อยู่พร้อมหน้าพร้อมตาของพ่อ-แม่-ลูก มีน้อยมากในแต่ละวัน ดังนั้นในช่วงเวลาที่ได้พบกันจึงต้องใช้ให้คุ้มค่าที่สุดในการให้ความรู้ ความเข้าใจต่อลูก ซึ่งถ่ายทอดมาจากประสบการณ์ชีวิต การรับฟังปัญหาของลูกและช่วยแก้ไขด้วยความรัก ความเมตตาต่อลูกสามารถสื่อได้โดยง่ายจากการสัมผัสและการพูดคุยกัน โดยพ่อกับแม่ต้องใช้โอกาสที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาศักยภาพและสร้างภูมิคุ้มกันให้กับลูก

2) ความเข้าใจตามสมัยและไวใจลูก ให้สิทธิเสรีภาพและโอกาสในการตัดสินใจในสิ่งที่ลูกที่ควร

เด็กในแต่ละวัยจะมีปัจจัยของอารมณ์และความรู้สึกที่เปลี่ยนไปตามช่วงอายุ ในช่วงวัยเด็ก ซึ่งเป็นช่วงสำคัญในการเรียนรู้สิ่งรอบตัวและหาต้นแบบ พ่อกับแม่ต้องทำตัวให้เป็น “ครู” เพื่ออบรมสั่งสอนให้การดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสม

ในช่วงของวัยรุ่น พ่อกับแม่ต้องเป็นเสมือน “เพื่อน” ของลูก ให้ความใกล้ชิดเป็นกันเอง โดยลูกสามารถพูดคุยกับพ่อแม่ได้ทุกเรื่อง เพราะเด็กวัยรุ่นมีความเป็นตัวของตัวเองสูง ต้องการเสรีภาพในความคิดและการกระทำ ซึ่งอาจไม่ถูกต้องเหมาะสม พ่อกับแม่ต้องเข้าใจและทำตัวให้เป็นเหมือนเพื่อน เหมือนรุ่นพี่ที่ชี้ทางเลือกและแนะนำอย่างมีระยะห่าง ไม่บังคับบงกษเกณฑ์เพื่อให้ลูกสามารถวินิจฉัยและเข้าใจในสิ่งที่ตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง

ในช่วงวัยทำงานของลูก พ่อกับแม่ต้องเป็น “ที่ปรึกษา” ในการให้ข้อเสนอแนะชี้ทางแก้ไขปัญหาด้วยเหตุผลที่เหมาะสมทั้งเรื่องงาน การเงินและการใช้ชีวิต

3) การอบรมสั่งสอนให้ลูกเป็นคนดี มีศีลธรรม รู้จักควบคุมตนเองแยกแยะถูกผิด สอนวิธีการดำเนินชีวิตให้เหมาะสม

สภาพสังคมในปัจจุบันส่งผลให้พฤติกรรมของคนเป็ยงเบนไปมาก ความเอื้ออาทรมีน้อยลง มีการแก่งแย่งชิงดีชิงความได้เปรียบ อาชญากรรมมากขึ้น ความงมงายของวัฒนธรรมไทยแต่ดั้งเดิมลดลง ขาดสัมมาคารวะและหยาบคาย ซึ่งสังคมออนไลน์มีอิทธิพลอย่างมากในการโน้มน้าวจิตใจของผู้เสพ ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ผ่านการกลั่นกรองถูกแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว สร้างความก้าวร้าวให้เด็กและ

เยาวชนเกิดความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น พ่อแม่จึงจำเป็นต้องรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสารเหล่านั้น ต้องปรับตัวให้ทันกาลเพื่อสามารถสื่อสารและเป็นพี่ปรึกษาให้กับลูกได้ในทุกสถานการณ์ ให้เขาแยกแยะและยืนอยู่ได้ในสังคมอย่างเหมาะสมไม่ตกเป็นเครื่องมือของใคร

สภาพจิตของไทยที่กล่าวไว้ว่า “ลูกไม่ยอมหลนไม่ไกลต้น” เป็นสิ่งที่พ่อแม่ต้องพึงสังวรไว้ว่า การพัฒนาพฤติกรรมของเด็กที่แสดงออกมานั้นมาจากการลอกเลียนแบบเป็นหลัก โดยในช่วงวัยอนุบาล (3-5 ขวบ) จะจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้มาก และซึมซับกับเรื่องราวเหล่านั้นมาเป็นพฤติกรรมของตน

บทความจาก นิตยสารไทม์ (TIME U.S., 2013) ซึ่งลงไว้เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2556 ได้พูดถึงคนรุ่นใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เกิดระหว่างปี 2523 ถึงปี 2543 โดยถูกเรียกขานว่า “ME Generation” ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มองตัวเองเป็นศูนย์กลางไม่สนใจผลกระทบใด ๆ จากการกระทำของตน โดยในความเป็นจริงแล้วคนกลุ่มนี้มีอยู่ทั่วไปในทุกประเทศ โดยสาเหตุหลักมาจากของ ME Generation นั้นมาจากการเลี้ยงดูของพ่อแม่ ซึ่งสรุปได้ 6 ประการ ดังนี้

- 1) ลูกเป็นศูนย์กลางของบ้าน ให้ความรักลูกมากจนตามใจไปทุกเรื่อง
- 2) ลูกต้องไม่ผิดหวัง โดยจัดหาทุกอย่างให้ลูกตามที่ลูกต้องการ
- 3) ลูกต้องไม่แพ้ ปลูกฝังให้ลูกต้องเป็นที่หนึ่งในทุกเรื่อง ถ้าลูกแพ้ก็จะกล่าวโทษผู้อื่นหรือสิ่งอื่นแทน
- 4) ลูกต้องไม่ลำบาก พ่อแม่ทำให้ทุกอย่างจนลูกทำอะไรไม่เป็น ไม่รู้จักความลำบาก
- 5) ลูกไม่ต้องแก้ปัญหา เมื่อเกิดปัญหาไม่ว่าจะเป็นเรื่องเล็กหรือใหญ่ พ่อแม่จะเข้าไปจัดการให้โดยลูกไม่เคยรับรู้ถึงวิธีการจัดการ
- 6) ลูกได้รับแต่คำชื่นชม ไม่มีการตำหนิลูก ทำให้ลูกแยกแยะไม่ได้ว่าอะไรถูกอะไรควร

ในความเป็นจริง เด็กจะไม่สามารถอยู่กับพ่อแม่ได้ตลอดเวลา เพราะต้องมีบุคคลอื่นมาเกี่ยวข้องทั้งครู เพื่อนจากที่โรงเรียน ทั้งคนเลี้ยง คนรับใช้ที่บ้าน แต่หากพ่อแม่สามารถจัดสรรเวลาที่มีให้ลูกได้แม้จะเป็นเพียงน้อยนิดก็ต้องใช้เวลาให้คุ้มค่าที่สุดในการให้ความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจ โดยต้องอยู่ภายใต้กรอบของเหตุผลไม่ใช่กรอบของการทดแทนหรือชดเชย การให้เด็กเป็นศูนย์กลาง (Child

Centered) สำหรับพ่อแม่จึงไม่ใช่การตามใจลูก แต่เป็นการรับฟังและช่วยแก้ปัญหาาร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกันภายใต้เหตุผลและผลที่ถูกต้อง ไม่สุดโต่งไปทางใดทางหนึ่ง ให้เขารู้สึกว่าเขาเป็นตัวตน ไม่ใช่ใคร่ค่า มีความสามารถ ในขณะที่เดียวกันก็ให้เขามีความอ่อนน้อมถ่อมตน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

เพราะปฏิสัมพันธ์ของพ่อแม่กับลูก จะเป็นตัวเชื่อมโยงไปสู่ความรักและความอบอุ่นให้ลูก การให้ความรักความเห็นใจ พยายามแสดงตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีของลูก อยากให้ลูกเป็นคนแบบไหนก็ต้องเป็นคนแบบนั้นให้เด็กดูก่อน อยากให้เด็กทำแบบไหนก็ต้องทำแบบนั้นให้เด็กดูก่อน เพราะโดยปกติแล้วพ่อแม่คือคนสำคัญของเด็กเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ให้เขารู้สึกได้ว่ายังมีคนที่เข้าใจเขา เป็นคนที่เขาสามารถพูดคุยได้ทุกเรื่อง และเห็นคุณค่าของเขา ก็จะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งให้กับเด็กและเป็นการสร้างฐานของการพัฒนาการศึกษาเบื้องต้นที่ยั่งยืนและส่งผลทำให้ปัญหาสังคมลดลงได้อย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะ

“เด็กในวันนี้ คือ ผู้ใหญ่ในวันหน้า” ปรากฏการณ์และปัญหาหลายอย่างในสังคมไทยที่เกิดขึ้นล้วนสะท้อนมาจากผลของระบบการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรวมถึงการอบรม สั่งสอน ทั้งจากสถาบันการศึกษาและครอบครัว แม้จะผ่านการปฏิรูประบบการศึกษามาแล้วหลายครั้ง แต่ก็ไม่สามารถพัฒนาคนในชาติได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการศึกษาเรียนรู้ของคนไม่ได้มาจากการศึกษาในสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย เท่านั้น แต่มาจากสภาพแวดล้อมที่อยู่โดยรอบด้วย

ดังนั้น การจะพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างคนให้มีคุณภาพ ลดปัญหาของสังคมให้ได้นั้น จะต้องบูรณาการ “ระบบการศึกษา” ให้ครบถ้วน นโยบายและการแก้ปัญหาของรัฐบาลต้องชัดเจน โดยมีประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ ดังนี้

- 1) บูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการศึกษาทั้งระบบ ให้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเดียว
- 2) สร้างและปรับปรุงหลักสูตรและเนื้อหาให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับ

บริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี โดยแทรกหลักคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมเข้าไปในทุกวิชาหลัก

3) ลดความเหลื่อมล้ำในมาตรฐานการสอน โดยกำหนดคุณสมบัติของ ครูอาจารย์ ให้ชัดเจนและให้มีการอบรมและพัฒนาครูอาจารย์ ให้มีมาตรฐาน เท่าเทียมกันในทุกสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งด้านความรู้และ จรรยาบรรณ โดยมีการประเมินอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรม

4) การปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน โดยเน้นการคิดวิเคราะห์มากกว่าความจำ

5) การจัดการอบรมให้กับผู้เป็นพ่อแม่ในการอบรมและดูแลลูก โดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการ จัดสรรงบประมาณและกำหนดให้ผู้เป็นพ่อแม่เป็นแม่ต้องเข้ารับการ อบรม (ได้สิทธิ์วันลา) และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

บทสรุป

“ปลูกบ้านหนึ่งปี ก็ไม่เข้า ปลูกป่า 10 ปี ก็เหมาะสม แก้ไขปัญหาของสังคม ต้องสร้างระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้สมบูรณ์”

ปัญหาสังคม เป็นปัญหาใหญ่และสำคัญของประเทศที่ทุกภาคส่วนต้องช่วย กันแก้ไข เพราะปัญหาสังคมนอกจากจะสิ้นเปลืองงบประมาณในการแก้ปัญหา แล้ว ยังส่งผลต่อภาพลักษณ์และคุณภาพชีวิตโดยรวมของคนในประเทศและมีผล ต่อปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายที่ตามมา ซึ่งการแก้ปัญหาสังคมที่ถูกต้องต้องแก้จาก ต้นตอซึ่งก็คือ “คน” และการหล่อหลอมคนให้ได้ผลดีต้องมาจากการ “ระบบ ศึกษา” ซึ่งต้องเป็นการศึกษาอย่างต่อเนื่องในทิศทางเดียวกัน โดยต้องบูรณาการ ให้ครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ เริ่มจาก “สถาบันครอบครัว” ไปจนถึง “สถาบันการศึกษา” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมในการสร้าง บุคลากรที่มีคุณภาพของสังคม

เอกสารอ้างอิง

กรุงเทพมหานคร. (2562). *อนาคตครัวเรือนไทยเปราะบาง*. (29 สิงหาคม 2563) สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/839400>.

- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. (2537). *เอกสารประกอบการประชุมสมัชชาแห่งชาติด้านครอบครัว “ร่างนโยบายและแผนงานในการพัฒนาสถาบันครอบครัว”*. (29 สิงหาคม 2563) สืบค้นจาก <http://www.socialwarning.m-society.go.th/risk/5.html>.
- คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 28/2559. (2559). เรื่อง ให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย. *ราชกิจจานุเบกษา*, 133(ตอนพิเศษ 136 ง), 11-12.
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ. (2557). เรื่อง *การเพิ่มวิชาหน้าที่พลเมืองเป็นรายวิชาเพิ่มเติมในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. (29 สิงหาคม 2563) สืบค้นจาก http://www.dla.go.th/upload/document/type2/2015/1/14590_1_1420448001923.pdf?time=1420454447969.
- ประไพ เอกอุ้น. (2542). *การศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- พระราชบัญญัติ การศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545. (2545). *ราชกิจจานุเบกษา*, 119(ตอนที่ 128 ก), 11-14.
- วิลาสินี วัฒนมงคล. (2561). วิกฤตการศึกษาไทยในยุค 4.0. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 6(1), 427-444.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2561). *รายงานตัวชี้วัด itu (international telecommunication union) 2561*. กรุงเทพฯ : กองสถิติพยากรณ์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *สถิติการศึกษาของประเทศไทยปีการศึกษา 2559-2560*. กรุงเทพฯ : บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- TIME U.S. (2013). *Millennials : the me me me generation*. (September 4, 2020) Retrieved from <https://time.com/247/millennials-the-me-me-me-generation/>.